

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁS

PARASZTI ÉPÍTKEZÉS, ÉPÜLETDÍSZEK A DUNA SZABÁLYOZÁSA ELŐTT ÉS UTÁN BÁTÁN

Fotókiállítás
2003-2010

A legkorábbi építményeket az árvizes területnek megfelelően cölöpvázás szerkezettel emelték. A földbe ásott oszlopokra, *ágasokra* támaszkodó favázat vesszővel befonták, és annak közeit sárral betapasztották. Így áradáskor a falakat ellepő víz csak a tapasztásban tehetett kárt, a sövényfal megmaradt, az épület nem dőlt össze. A víz visszahúzódása után a falakat újra sározták és a kiszáradás után a ház ismét lakhatóvá vált. A tetőt a környéken bőségesen megtalálható náddal fedték be. A kezdeti egyhelyiséges épület egy konyhából állt, melynek közepére kemence épült. A füst az ajtón keresztül távozott. Itt főztek, aludtak, lényegében itt élt az egész család.

Báta község piaca (1810-ben megjelent angol útleírásból)

A XVIII. század környékén a *füstös ház* mellé szoba is épült, amely idővel átalakult tisztaszobává. Később a másik oldalon hálókamrát építettek, ami lakószobává lett a későbbiekben. Így alakult ki a hagyományos dél-dunántúli típusú, hármasszobás ház. A *füstös konyha* ház konyhájának ajtaja az udvar felől nyílt. A konyhából lehetett megközelíteni a szobát és a kamrát. Tornác nem volt, ha mégis, akkor a tartóoszlopokat fából készítették. Ezek az új típusú házak általában vert falú, utcára merőleges gerincű, nyeregvetős, náddal fedett, döngölt földpadlós épületek voltak. A *banya kemence* (búbos kemence) a lakószobában volt, de a szájja a füstös konyhába nyílt, onnét fűtötték, füstje a nyitott kéményen távozott.

Vert falú, náddal fedett házak

Báta, József Attila utca (Tolna megye) 1957. Jánosi János felvétele

A Duna szabályozása után a módosabbak (az alföldi háztípushoz hasonló) ún. *hosszúházat* építettek, amely vályog vagy vert falú, nyeregvetős hódfarkú apatini cseréppel fedett épület volt, gyakran több szobával, kamrákkal. A tornácot hengeres téglaszlopok támasztották alá.

Az épületek oromháromszögét kezdetben vesszővel fonták be, később deszkázták. Az épületeket díszítő hagyományos - a szakirodalom által is említett - bátai deszkaoromzat alföldi hatást mutat: a tengelyszimmetrikus, sugarasan elrendezett deszkák fenyőág mintát alkotnak.

A 19. század elején jelenik meg a díszes vakolat-architektúra, mely elsősorban a középparaszti és ennél módosabb rétegek házáira jellemző. Díszítőelemeik a barokkból, klasszicizmusból és eklektikából származnak, a paraszti ízlés azonban átalakítja őket a népművészet szabályai szerint. A jellegzetes sárközi gazdagparaszti lakóház oromháromszögét szinte beborítják a csipkeszerű rátétek.

A 20. század elején az ornamentális vakolatdíszítés lassan háttérbe szorul, s helyét átveszi a polgári ízlésű homlokzatalakítás. Az utcai oldal tagolttá válik, az eklektika formaelemei jelennek meg rajta. A falazat gazdagon tagolt fejezetű, lizéniák, párkányok teszik változatossá. A homlokzat képzés előképei elsősorban a polgári épületek voltak, de nem ritka az egyházi épületeken látott formaelemek átemelése a paraszti ház épület díszei közé.

Az utcafronti, tornácra nyíló ajtón eklektikus tagoló elemek zsúfolódnak. Az ajtót legfelül színes üvegekből komponált kazettás üvegablak zárja, gyakran a készítés évszámával és a tulajdonos monogramjával.

A virtuális kiállítás célja, hogy az esztétikai értékek mellett ráirányítsa a figyelmet az építészeti emlékeink sérülékenységére, mulandóságára.

(Felhasznált irodalom, fotók: Balogh Írisz, *Fölhércről a szávonyáig*. Bába 2008)